

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Cientific

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

VIURE DEL PASSAT

El centenari de Colomb ha produït a Espanya un fenomen que no és nou. Sempre qu'entre nosaltros hi hà una cosa qu'adquireix un segell de transcendencia, veiem apareixe la superficialitat, qu'és la característica de la gent del mitj-jorn. Primerament ens ha cridat l'atenció el despertar que d'un any ençà han tingut l'erudició i la critica en materia istorica respecte al descobriment d'America; en segon llog, les festes nacionals qu'es preparen per a aquesta tardor a fi de celebrar aquell succés imponderable. No és el nostro objecte alambicar l'importancia del fet, ni anem a discutir el genit de Colomb, ni volem regatejar la gloria de Castella al portar a cap la conquesta del nou món, prouesa qu'espera encare l'Omer o el Virgili que la canti. Lo qu'are ens interessa és el modo com s'ha exteriorisat el pensament nacional al revindicar per Espanya una gloria discutible i discutida.

Les ciencias istoriques tenen aquí vida migrada. En els països centrals d'Europa són conegudes tant detalladament les diferents epoques de llur respectiva istoria, que la resurrecció del passat ha arribat a adquirir una plasticitat viva i energica. Res d'això tenim nosaltros. El poble espanyol, jutjant per sentiment (incloent-hi el vulgo mitj-lletrat), té consagrats dins l'imaginació, per medi d'una representació mitica, eroes, personatges, batalles i revolucions; de manera que per ell no hi hà més istoria que la que resulta de la llegenda. I en quant a erudició, en té prou am lo que li diuen en Mariana i en Lafuente. ¿Què té d'estrany, donques, qu'agin arribat a tenir una grandiositat fabulosa i poemática, estereotipada en el cervell del poble, fets com la Reconquesta, el descobriment d'America, les batalles de Pavia, Sant Quintí i Lepanto, i omes com el Cid, el Gran Capitan, Carlos V, D. Joan d'Austria? Una nació qu'es creu aver sigut la més grand del món durant una epoca determinada, s'explica que s'encarinyi am son passat, visqui de contar ses glories i no faci cas de res modern. Aquesta creencia, que tot-om té arrelada desde el breçol, no queda desmentida ni en l'ensenyança oficial. Un alumne de la classe

d'istoria en qualsevol centre universitari pod obtenir un *sobressalient* si sab de memoria els noms dels reis visigods. En cambi, el que s'atreveixi a expressar una idea original sintetisant una epoca o un regnat, rebrà una censura i un suspens. Si estem en els llims per lo que toca a l'istoria dels espanyols, ¿no avia d'esser interessant l'entusiasme qu'en poc temps s'ha tingut per l'estudi del descobriment d'America i de l'epoca en què tingué llog? Sapigut és lo que succeí a l'Ateneu de Madrid. La major part de les conferencies allí donades no passaren d'esser una serie d'elucubracions academiques, ont se manifestava una apreciació personal sobre un fet o un ome. L'investigació escrupulosa i detallada no podia demanar-se: era contraria al nostro caracter, el qual tot ho sacrifica a la brillantor de la forma, a la redundancia de conceptes, cobrint la falta de pensament. ¿Què se n'ha tret en clar d'aquell farreg de dissertacions tant diametralment oposades les unes envers les altres, qu'el lector no sabia am quina carta quedar-se? Els erudits, am llurs vacilacions, am llur fluixetat de criteri, han dat la raó al poble. Aquêt diu: aquell tabernacle classic de les glories espanyoles no hà de tocar-se; aquells omes i fets prodigiosos qu'illuminen un dilatat cicle istoric, ja estan bé del modo qu'es troben. Qui ho entén millor és l'Iglesia, que, seguint son lema de *barrer para dentro*, mirant de donar un segell religiós a l'aventura colombina, vol arribar a la beatificació o a la canonisació de Colomb. Malgrat la falta de criteri en jutjar la grand obra d'aquêt i el medi en què va desenrotllar-se, la premsa diaria i les revistes (com si es tractés de terratremols i inundacions) posen a contribució el talent dels poetes i escriptors castellans, obligant-los a dir lo que pensen i senten sobre un assumpto en el que tal volta no s'avien fixat mai. En cas de qu'alguna publicació agi fet treball serio i científic, poc serà escoltada: dificilment l'especulació d'uns quants fa mudar els prejudicis de la majoria.

En els països civilisats, la vida dels quals és molt complexa, fa de mal veure l'estancament de les energies morals collectives per a ocupar-se tot-om d'un meteix objecte, obeint a una llei d'imitació, la llei de la moda, quand no és degut a l'apetit d'exibir-se. Però no és la primera vegada que veiem suspendre's la vida nacional a l'impuls de successos de menos importancia qu'el centenari de Colomb.

¿I no fa riure l'esclat de festes qu'a un cop de palmeta ministerial per tota la Peninsula es vol portar a cap? Sembla qu'el govern i la nació es facin els següent raonament: Ia que no tenim victories presents de què sentir orgull; per tapar la miseria moral qu'ens corseca; a fi de fer veure que no som tant pobres com diuen, hem agafat per motiu el centenari de Colomb i durant tres o quatre semmanes els espanyols ens entregarem al goig i al divertiment. Entremitj de la disbauixa ens oblidarem de nostro decaïment politic, de la nostra anemia intellectual i de la nostra desfeta isendistica. De tot modo, els espanyols, disfrutant d'aquesta imaginació febrosa que la Naturalesa ens ha concedit, creurem ser en el rovell de l'ou, o siga en el millor dels móns possibles.

I la figura gegantina de Colomb, ¿com quedarà, després de l'apoteosis de critica istorica i festes que s'aurà fet al voltant d'ella? Igual qu'abans, esperant al prou ardit perquè posi les coses en el seu degut llog. I si mai té que venir algun ome superior qu'aclareixi la fosquedat en que viu l'istoria d'aquesta terra, primer es necessitarà una Espanya nova que pugui produir-lo.

Referent a les saturnals que dirigirà el govern conservador, al poble li passarà lo qu'al calavera, que després d'una orgia queda entontit per uns quants dies, am menos fosforo al cap, i sense saber l'estat de son caudal, gracies a les prodigalitats qu'el vici i el desenfrenament porten.

Els dos fets esmentats, tots dos dignes d'estudi, l'un manifestant la lleugeresa de la gent docta i l'altra la frivolitat d'aquêt poble decadent, ens indueixen a algunes reflexions molt oportunes, si es té en compte qu'Espanya va sense bruixula i sembla un fog follet, devent sofrir una transformació radical si vol esser civilisada.

*
**

La ciencia oficial està perfectament representada per l'Antoni Cánovas del Castillo, de qui es diu que no vol abandonar el Ministeri fins que s'agin celebrat les festes que s'anuncien. Sa constant preocupació és organitzar recepcions, congressos, visites a museus i monuments i puguer encaixar amb els savis qu'assistiran al Congrés d'Americanistes. Tots sabem com se fan les reputacions científiques a Espanya: són degudes més al boato oficial, a l'intriga i a la politica, qu'al veritable saber. Si es porten a cap les solemnitats acadèmiques projectades, veurem al costat dels delegats estrangers, representant la ciencia espanyola, als Fabiers, Commelerán i Catalinas, que formen la nostra pedantocracia. Demostrant lo qu'hem dit de què el poble espanyol viu del passat i és refractari a lo nou, a més de què quand l'accepta és qu'algú l'imposa, afegirem que si una nació hi hà a Europa sense orientació social és la nostra. Entremitj de les crisis qu'actualment sofreixen les nacions, sura a cada país un interès moral collectiu qu'impulsa el progrés, fent-lo inevitable.

Quand no és aixís, si el poble no s'ha traçat el camí, té algunes individualitats superiors que li senyalen i estableixen comunicació directa amb els centres intel·lectuals d'altros llocs. Per desgracia, ni això tenim, perquè no ens queda iniciativa per res. Veieu un exemple que servirà de corolari a lo esmentat. L'Espanya actual és filla de la Revolució de Setembre. Del sixanta cinc al setanta cinc hi agué un esclat d'idees noves que regiraren el món politic, científic i literari. El temps ha vingut a demostrar lo poc que se n'ha pogut treure d'aquêt moviment. Dins l'esfera politica avençà la propaganda republicana, purament sentimental, romantica, donant per resultat aquella republica del 73, que, segons frase d'en Salmeron, fou una republica *innocent*. En el terreno científic-filosofic, mentres en els altres països donà sos fruits el metodo positivista en totes les ciencias, es posà de moda a Madrid la filosofia krausista, qu'en Sanz del Río importava d'Alemanya; filosofia flamant propria d'industria germanica, qu'avia de desacreditar-se aviat, igual qu'en el país ont avia nascut. La literatura no fou gaire més aprofitable. En la novela, l'aliment intel·lectual qu'el public consumia el produien en Fernández i González i en Pérez Escrich. Durant l'interregne revolucionari el teatre no féu res del paper que li corresponia, això és, emmirallar la societat contemporania. Fins més tard no aparegueren alguns prosistes que semblaven portant-veus de la veritat en l'art; però el lector espanyol, faltat d'educació artistica, prenia lo que li donaven, sense distingir l'art fals del veritable.

Si fessim un balanç del progrés realitzat durant el temps citat, del garbella-

ment en sortiria ben poca cosa, puix si els principis dels revolucionaris de Setembre s'han traduït en lleis, l'immensa immoralitat política desvirtua el benefici que podrien produir. A més de què, fixant-se el poble espanyol en la part objectiva de les conquestes democràtiques, no ha sapigut comprendre l'alcanç que per una nació moderna tenen el lliure examen, la llibertat d'impremta, la de reunió i la d'associació. Resultant de tot que, en quant al moviment d'idees, estem, poc més o menys, sociològicament parlant, igual qu'en 1868, tenint en compte que si en alguna cosa progressem és perquè ens ve de fóra, puguent exclamar com alguns escriptors francesos: *La lumière nous vient du Nord*. Aquesta és la fórmula del nostre vassallatge al pensament estranger. Molts creuran qu'el to elegiac qu'empleiem és degut a la mania de l'estrangerisme. Si comparem les generacions de fóra i les de dintre, sortim tant mal parats de la comparança, qu'ens augmenta la vergonya. I lo que verament admira és l'influència qu'a Inglaterra, França i Alemanya obté la producció intel·lectual sobre les diverses manifestacions de la vida col·lectiva, essent de notar qu'el progrés ideista es compon de dugues forces paraleles. En primer terme, la gent docta, a les acadèmies i corporacions científiques, estudia i observa; i per altra part, la massa, mercè a la grand llibertat de què disfruta i a la vulgarisació de tota mena de coneixements, s'assimila qualsevol avenç científic, s'apodera de tota idea nova, i dins el claustre de la consciència popular s'elaboren projectes, programes i plans de vida que tal volta portaran a la realització de sistemes qu'are ens semblen descabellats i utòpics. ¿Ho tenim això a Espanya? No. Som víctimes d'una indisciplina moral i intel·lectual qu'ens inutilitza per obeir a moviments com els qu'ha tingut, per exemple, Inglaterra en lo que va de sigle, ont s'han disputat el predomini de les idees Carlyle, Lord Macaulay i Stuart Mill.

L'influència d'aquest últim sobre la ciència moderna ha estat tant grossa, que dins la política activa, després de sa mort, encare ses concepcions són acceptades per en Gladstone; i, en quant a problemes morals i polítics, els filòsops francesos i anglesos segueixen ses petjades, començant per l'Herbert Spencer. I ¿què es pod dir d'Alemanya? ¿Quant notable no fou la pressió qu'en matèries religioses imprimiren Strauss i Feuerbach sobre la consciència de llurs contemporanis! Aquella nació ha tingut sempre el ceptre de la filosofia, i, no contenta am tenir als continuadors de Kant (l'esperit crític més grand qu'ha sortit desde el Renaixement), en Schopenhauer, l'Hartmann i en Nietzsche, baixant de l'especulació metafísica, ha seguit la revolució dels Darwin, Lyell, Wallace, en les ciències naturals, donant omes com l'Haeckel i creant la psicologia fisiològica.

La nació qu'ha tingut més preponderança a Espanya ha estat França. Se l'ha imitada en tot, se l'ha estergida tant que ja és ora de què ens fixem en què no tot lo francès és bo, i que molt podem importar d'altros pobles que són tant civilisats com aquell. De vint anys ençà el vigor intel·lectual ha radicat en el naturalisme, al qual obrírem desseguida les fronteres, però sense sapiguer-nos-lo assimilar, seguint la moda, sense impregnar-nos-en perquè dongués nova sava a la nostra literatura. En Menéndez Pelayo diu, en un proleg a les obres d'Heine, que convenia inocular-nos l'essència de les lletres estrangeres per a revifar les nostres. Donques bé: malgrat l'introducció del naturalisme francès, s'ens apoderarà la reacció neo-idealista que s'acosta,

sense qu'el moviment literari anterior agi pogut donar els fruits que devia.

*
**

Les diatribes llençades contre el caracter espanyol en general ens porten a dirigir algunes amonestacions al caracter català en particular. ¡A quantes queixes no es presten les alteracions que sofreix la fesomia moral d'un poble com el nostre, que sembla agi perdut la carta de navegar! Sols una vanitat cega ens pod fer creure qu'am mitj sigle de renaixença hem realisat el progrés qu'era d'esperar. Si fossim francs i sencers, auriam de regoneixe que del renaiement literari ja es va oblidant un immens bagatge qu'abans ens avia complagut i qu'are veiem qu'és fullaraca. L'excessiu culte al passat que s'apoderà del regionalisme esterilisa tota concepció moderna, convertint al catalanisme literari en una resurrecció arqueologica. D'una literatura que sols avia de tenir per inspiradora l'anima del poble, ses costums i sos ideals, ses alegries i ses tristeses, s'en va fer un conreu d'invernacul, la major part deguda a la lleuor qu'ens donà el romanticisme francès.

L'edat mitjana fou una veritable obsessió pels poetes i escriptors catalans. No podem negar qu'al principi aquell era el grand medi de fer reviscolar l'amor a la patria petita; però com el moviment literari anava en sentit invers del politic nacional, forçosament triomfant els ideals revolucionaris avia de resultar més palpable el contrasentit i l'anacronisme de les reivindicacions demanades pels nacionalistes catalans. A tenir una literatura adaptada al medi en qu'és produïa, molt Catalunya auria pogut conseguir del cop revolucionari del 68, puix segurament qu'el vigor de les idees auria donat més embranzida quand la tentativa de proclamar l'Estat català l'any 73. Si un crític-socioleg, prenent peu de la nostra literatura desde mitj sigle ençà, vulgués coneixe l'anima catalana, quedaria ben xasquejat. L'estudi de les nostres lletres desde la restauració dels Jogs Florals ens té d'ensenyar molt als que volem fer passar pel cedaç de la critica la producció de les generacions qu'ens han precedit.

Un dels principals lemes de la nova generació literaria i científica és no admetre cap limit en la concepció de l'obra artistica i no acatar cap autoritat d'un modo incondicional quand se tracti de l'investigació imparcial i desinteressada. Té de remarcar-se aquét principi, perquè a Espanya no es practica el lliure-examen serio i elevat, puix tenim tant arrelada l'educació escolastica per una banda i la romantica per l'altra, que tots quants esforços es facin per fer obra científica seran pocs abans no s'aurà creat el medi ambient apropiat a fi de què la nació progressi per ingenita evolució, sens cops soptats provinents de l'exterior. Són innumerables les pressions que cauen sobre l'intelligencia que s'entrega a l'estudi de la veritat relativa; de modo que durant aquét sigle no hi ha agut cap espanyol de suficient virilitat per a fer una veritable revolució d'idees.

A epoques noves, formes d'art noves. El fonament de la cultura d'una generació té que reposar sobre lo bo de l'anterior; més si aquesta porta un patrimoni dolent, és preferible menyspreuar-lo, no fer-ne cas i començar fog nou. Si Catalunya vol seguir el camí que li correspon, deu agafar nous procediments en la creació de l'obra d'art, procediments qu'estigan en consonancia amb el medi que la volti, procurant influir sobre d'ell per a millorar-lo. Les

anteriors generacions, ¿qu'ens deixen en la literatura catalana? Un lema mort, que no diu res a l'imaginació popular; un peu forçat qu'ha vingut obligant a varies generacions de versificadors a repetir les meteixes idees, identics conceptes i imatges retoriques. I a fi de què no es califiqui de lleugera aquesta asserció, direm qu'a les noves generacions catalanes s'els imposa una tasca que per la grandesa qu'enclouuria d'alentar-nos cegament a sa realització, referint-nos especialment a problemes que (sembla impossible!) fins ara no han cridat l'atenció d'alguns aficionats. Un d'ells és la reforma lingüística, qu'hà d'acabar am l'anarquia gramatical qu'ha estat imperant en el camp literari. Conseqüència d'aquét treball serio que s'està portant a cap auria d'esser l'establiment d'una metrica catalana que fes valer l'immensa riquesa qu'en fonètica, morfologia i sintaxis té la nostra llengua. Ademés, s'auria de procurar fer lo que no ha pogut efectuar-se am cinquanta anys de *soi-disant* renaixença, això és, la creació d'un centre de cultura propi, genuina expressió del nostre caracter, marcant ben bé la diferenciació existent entre la nostra estructura moral i intellectual i la dels demés pobles qu'ens volten. Avent vulgut fer de Catalunya una raça de comerciants, verament fenicia, hem oblidat el desenrotllament de l'anima catalana, hem permès qu'una educació facticia alterés la nostra fesomia intima, i aixís ha resultat la falta d'idees en la nostra literatura, l'impossibilitat de fer obra seria, científica, i l'ausència d'unitat d'aspiracions en la nacionalitat catalana. Per a corretgir aquest estat social patologic, què es necessita?

Principalment, un plan de vida collectiva qu'auria de formular l'avantguarda dels partidaris del modernisme. Dit està que, no podent confiar en un treball científic com auria d'esser, de modo que la nostra regió, representada per omes aptes, contribuís al progrés general, l'unica esperança que podem concebir és de què el moviment d'idees que demanem s'encarni en l'obra literaria. Aixís tal volta, si d'altros països han vingut gent docta a estudiar les nostres produccions, donant a llurs treballs el caracter d'investigació folk-loreica, allavors el nostre renaixement tindria un valor positiu que no té. El cas qu'es fes de la nostra literatura, rivalisant am la castellana, ens portaria a una de les branques més grands de la susdita tasca, això és, a la revolució qu'aurem de fer en l'ensenyança regional si volem que les proximes generacions siguen dignes de la Catalunya qu'ambicionem. La ciencia de l'educació és de les que preocupen més als savis contemporanis, i per les nacionalitats que tenen desconegut llur caracter propi té un interès practic més grand encare, puix el poble que pod manifestar-se tal com és en sí té molt guanyat per desenrotllar progressivament son vigor intuitiu; però aquell qu'es veu obligat a posar-se careta, ¿com pod sentir els efectes d'una educació metodica, si aquesta comença per esborrar els traços caracteristics qu'el diferencièn? Aquesta idea sola basta per compendre la trascendencia que té l'educació regional. Com més s'esmeni lo particular, més perfecte surt lo general. Per lo tant, més ferà Catalunya amb educació propria, am civilisació seva, que no anant a remolc d'altres agrupacions que no poden soldar-se amb ella. D'aquesta diferenciació en l'ensenyança, en la literatura, en l'art, en vindria un concepte de la politica nacionalista que seria compendi de totes les nostres aspiracions i que, anant aparellat amb el moviment sociologic europeu, en resultaria una força latent, ben preparada per quand vingués l'instant apropiat en què tots els Estats

contemporanis sofreixin l'evolució qu'estem esperant. Si Catalunya no es prepara amb antelació, estarà a mercè de qualsevol força exterior, la qual ens accontentarà deixant-nos fer l'ofici de jueus, mentres li entreguem el poder polític i li deixem exercir sobre nosaltros una egemonia moral. Are bé: per l'esmentat plan es deuria anteriorment fer treball identic, paralel, al que necessitaria la nostra literatura si vulgués donar llum propria. En aquêt punt, com en molts d'altros, les nacions del Nord ens senyalen bé prou el camí. Per tot arreu va notant-se que l'art, baix totes ses manifestacions, està adquirint, desde que s'ha fet realista, un valor sociologic, intrinseca i extrinsecament. En lo primer el més digne d'estudi és en Zola, qu'ha fet entrar dins ses grands obres la vida collectiva, arribant a absorbir quasi l'individual. Segurament, am la vulgarisació de l'instrucció, l'art, deixant una forta petjada en la consciencia d'un immens nombre d'individus, resulta una força social noble, digne i elevada, i que pod contrabalançar totes les energies materials, impulsant el progrés fins a costa de tots els egoismes, prejudicis i interessos creats. No pod negar-se aquesta afirmació, en quant hi hà algunes nacions, com Noruega i Russia, qu'estan sofrint una evolució tant fonda, qu'acabarà per transformar la societat actual, i tot gracies a l'Ibsen i en Björson en la primera i an en Tolstoi i Dostoyeusky en la segona. I are ve la deducció: ¿què fa la literatura nostra per exteriorisar l'estat intim de l'anima catalana, etnologicament considerada? Si algun estranger desitjés coneixe lo que som i representem, quins llibres li donariam?

Aquêt és el treball a fer dins la novela, el teatre, les ciencias socials, la politica militant i organizada; però que necessita una llarga preparació, una iniciació dificil, puix sense un metodo definit, sense elaborar-se abans un criteri, no és possible fer res, ja qu'el nostro ideal és arribar a l'unitat solida qu'obtingueren a Alemanya en el primer terç d'aquêt sigle totes les manifestacions del pensament, ont anaven a la una la filosofia, la poesia, la musica, la ciencia i l'istoria.

Molts ens senyalaran aquêts ideals com a somnis d'ideolog, però no feren més qu'aumentar el nostro desengany al veure la postració en què Espanya jau, fins al punt de què les regions qu'abans se distingien per llur cultiu de la voluntat, la tenen tant afeblida, que ni tenen força per dir el nom am què són batejades per la Naturalesa i l'istoria. Els ideals de la nova generació podran esser satirisats, ridiculizats, però tenen la consistencia de tota fè altruista, no participen de les petiteses dels egoismes de classe, subjectats a tota mena d'interessos. Aquesta consideració ens porta a coneixe que pel pervindre de Catalunya no cal esperar res de l'aristocracia ni de la burgesia, qu'ha estat en el present sigle la monopolisadora de la riquesa catalana, sinó que tenim que girar els ulls vers la massa anonima, adscrita a la gleba, conservadora del genit de la raça, la que se n'ha emportat la pitjor part en la relaxació del nostro caracter, i que, moguda per diferentes i oposades influencias, és l'unica qu'ens pod donar nova sava si volem reanimar l'esperit regional de Catalunya. Además, se li té de fer compendre que l'organización qu'auria de tenir la nostra nacionalitat no està gens renyida am l'avenç politic i civil de les classes qu'estan apretades per la camisa de força de l'actual Estat mesocratic, sinó que, tenint per fonament la soberania de l'individu, aniria desplegant tots els factors i energies socials per arribar al *summum* del nostro

programa, a la democràcia pura. Comprès això, es veurà clarament lo distanciat qu'el moviment catalanista s'ha mantingut de les veres aspiracions del proletariat, a qui s'avia d'arrancar del va-i-vé de la política unitarista. Per mitj de la desfeta qu'hi hà de conviccions polítiques, molt ens anima veure la desconfiança i l'indiferència pels catalans demostrada envers tot lo que ve del poder central (tant-de-bo fos aixís també en altres coses, verbigràcia en els espectacles i altres importacions castellanes); fent-nos creure que desitgen una política nova, emmotllada al nostre modo d'esser; política que sols pod resultar de l'autonomisme radical.

JAUME BROSSA ROGER

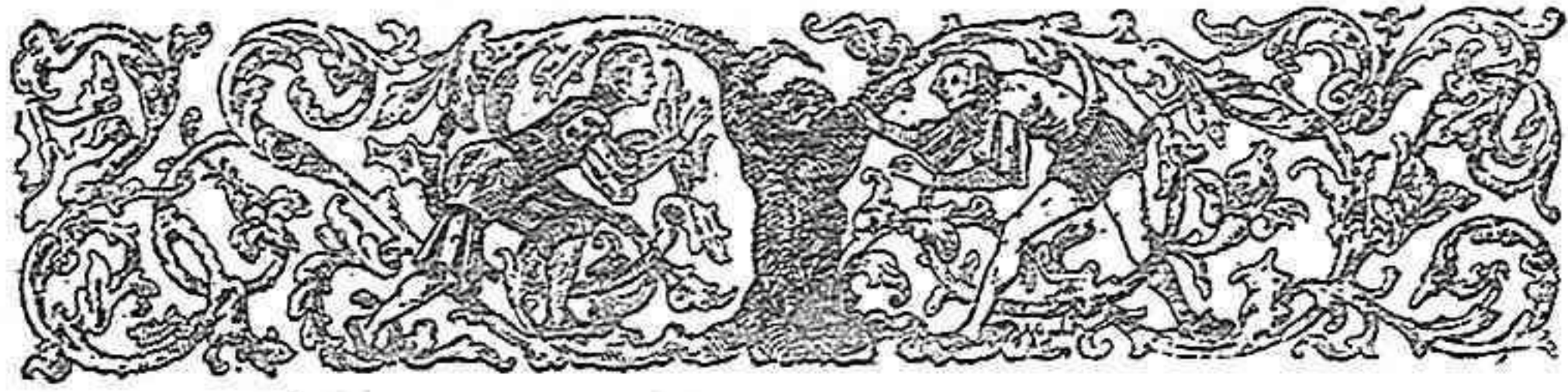

PIRENAICA

*Plau-me, el bastó del caminant al puny,
abrassâ els oritzons d'una mirada;
fer-me entrâ a dins la immensitat del cel
i el grand adormiment de les montanyes;
sentî el riu invisible per les valls
i el llunyadà ressò de la tronada;
a cavall de la serra veure immoble
altra serra de nuvols molt més alta,
cotonosa i inflamada pel ponent.*

*Després, quand sense el sol la llum és ba!ba,
descolorî's la terra an els meus peus,
del cel descolorî's tota l'amplada,
i les fredors primeres de la nit
sentir-me entrâ en els òssos llavors plau-me,
i al baixar de l'altura tot cor-près,
creuar-me am les tenebres que s'hi alcen.*

J. Maragall

«LA TRADICIÓ CATALANA»

CARTA OBERTA *

(Continuació)

PERMETEU-ME que torni a lligar el fil d'aquesta epistola am la memoria d'un venerable sacerdot que pod-ser vareu coneixe en la comunitat d'una de les més antigues parroquies barcelonines; memoria qu'és per a mi un símbol: son cadavre fou el primer qu'hí vist en els derrers anys de ma adolescencia, confirmant-me la sagrada maxima: «Preciosa és als ulls del Senyor la mort dels seus sants.» Parlo, refresqueu els vostros records, del reverent D. Angel A..., fill d'una de les més il·lustres families de Reus i Montblanc. Nat fa cent anys justos, en el meteix en que definitivament queia a l'altre costat dels Pirineus el vell regimen i per primera volta la monarquia tradicional, els vents de les noves idees, traspasant aquells cims, arribaren pod-ser ja al seu breçol, en els plans de la Conca. Aprofità, carmelita calçat, l'exclaustració permesa pels lliberals de l'any 20 per a sortir del claustre, estimant-se, més qu'esser un mal frare, esser un capellà bo. Fou després beneficiat de ma familia en Urgell; i, contreta allí amiatat amb el curat, que després d'ocupar en eixa una canongia prelatia siguié un dels més il·lustres successors dels Narcisos primer i dels Fructuosos després, obtingué aquell, per l'influencia d'aquêt probablement, en sa vellesa, un benefici a Sant Just, ont sens dupte l'auran conegut molts dels qu'em llegeixen. Son caracter justificava son nom i ses idees. Petit i viu, s'animava extraordinariament quand li tocaven ses afeccions predilectes. Jo no més el vaig coneixe cego i traspassada la quarta vintena de la vida. Per trampejar la quinta, enganyant una mica a Nostro Senyor (perdoneu-me la paraula), avia discorregut un ingeniosissim expedient. «—Tots els Nadals,—contava D. Angel,—faig un memorial al Jesuset demanant-li no més un anyet. «—An a mi sempre em teniu,—li dig,—Mateu an aquells qu'us »ofenen i desprecien. Jo, pobre vell, no us faig cap falta.» Com ting raó i demano tant poc, m'ho concedeix sempre.» Aixís va conseguir arribar als vuitante set; més la veritat és que tenia altres motius més serios per confiar tant am la

* Vegin-se els numeros 6 i 7 d'aquest any.

Divina Misericordia. «—Som tres jaios,—deia,—qu'hem de morir junts, perquè junts vam neixre: Piu IX, Espartero i jo.» Efectivament, pel febrer de 1878 morí el Pontifex de la Immaculada, el martir del sigle XIX; l'any següent, pel janer, l'atleta de l'Espanya liberal i l'obscur clergue camperol que simbolisava en eixos dos noms els dos grands amors de la seva vida, i qu'en sa candorosa però certa fè plorava de veure separats i quasi enemigs. Sa ambició de viure no era el sentiment egoista de l'existència, sinó que significava el desitj de contemplar fosos en un sol els idols de son enteniment i del seu cor. Ell, que degué a les qualitats dolcíssimes del seu genit que no s'el mirés pels seus companys de sagrat ministeri am l'orror (aquesta és la frase, tant certa com dura) am què es veia vint anys enrera un capellà lliberal, ¡am quin gust no resaria, a Completes, el *Nunc dimittis servum tuum... in pace*, del vell Simeó, si aguessin pugut arribar a ses orelles els primers gratíssims sòns del Verb de la Pau, el grand Lleó XIII! Avui s'han desfet del tot els vells sofismes, veritat no més per aquells que no volen o no els convé convence's; i l'immensa majoria de sacerdots, vós ne sou una bella mostra, i amb ells tots els catolics que creiem és del Papa l'ensenyança i de nosaltros l'obediència, veiem un fet i una veritat en lo qu'allavors eren les illusions generoses de D. Angel. I, deixant sa remoguda memoria (qu'em perdoni ell desde el cel, ont sens dupte frueix el diví complement de la llibertat ben entesa, la possessió de la Veritat Eterna), és clar, i és quasi un llog comú repetir-ho, que Déu ha vulgut, tant al començament com a la fi d'aquét sigle, demostrar per quasi patent miracle la certesa i força de sa immortal Iglesia. Lo meteix que després de les guerres de la Revolució i de l'aparent triomf del filosofisme vingué la reacció, de la qual els poemes cristians de Chateaubriand són el literari signe i la consagració de Napoleon com altro Carlemany l'exemple istoric, are, després de setante anys de materialisme i positivisme en fets i doctrines, el crepuscul vesperú d'aquét die de treballosa sintesis no és tant fastigós i negre com semblaven predir els esgarrifosos i freds nuvols de la tarde. Un nou apostol, successor d'aquell qu'en ses cartes ensenyà per primera vegada a la gentilitat atonita i esvaïda la dignitat de l'ome i els seus drets al bé i a la veritat, demostra a la societat d'avui, de nou paganisada pels seus errors i vicis, qu'els principis lliberals i democratics, en quant miren realment i solament al bon ordre de la societat civil, no trobaven mai en l'Iglesia ostilitat, sinó ajuda. No és la decrepita i reganyosa sogra (perdoneu-me la comparança si és irreverent o impropria) imposada per l'istoria al progrés modern, que viu amb ella i tolera, per exigir-ho les conveniencies de l'instant: és la benehida mare qual sang porta en els moments encare que, cego i parricida, agi vulgut ferir-la i maltractar-la. El cesarisme despotic dels vells temps cregué, ple de sagacitat umana, resistir a l'onada venjadora abraçant-se a l'eterna roca, pensant trobar-hi força incontrastable, ia qu'impossible arrossegar-la en sa caiguda. La corrent ha fet sa via, prenent el corcat costellatge per entregar-lo a les justicies de l'istoria, i l'eterna pedra no s'ha mogut ni sorollat sisquera. Vella alzina, té encare més neta sa soca, vint vegades secular; aqueixa soca de la qual són arrels les divines paraules que del cel baixen i en Déu s'apoiem, i tranquila contempla com en els prats succeeixen les noves vegetacions a les velles, del meteix modo qu'en un altro milenari veurà secar-se aquestes per fer llog a les del novíssim esdevenidor.

Tots els governs i ses formes són indiferents a l'Església. Lo primer que vol és que per la terra no s'ens faci perdre el cel; però com aquêt se l'hà de guanyar en la terra, l'interessa doblement que hi agi en aquesta justícia i pau. No es pod dir, per tant, que l'Església sigui ni deixi de ser regionalista, del meteix modo qu'es il·licit afirmar sigui monarquica ni republicana. Bé ho reconeixeu. Sou massa bon teolog i clar filosof per a que puga enganyar-vos el zel per la tesis; més, lletrat esquilat i astut dialectic, procureu quedi en el lector una impressió semblant. Li dieu que «*la manera natural d'esser de la llibertat cristiana és la regional*», i ho comproveu, ademés, puix qu'hà de vulguer pels altres lo que per sí meteixa practica, demostrant que «*sa constitució interior és eminentment i propriament regionalista*». Sento que, malgrat lo qu'estimo els principis i el valent soldat que per ells pugna, em sigui vedat assentir a cap de les dugues proposicions.

Pretenció vana en mi seria pledejar am vós de llogs canònics i teològics després de setze o disset anys d'aver rebut l'ensenyança del mai prou conegut i plorat D. Felip Vergés, en qui no sé qui era més grand, si el català, el lletrat o el sacerdot; però ting per cert, no ho negareu, quant perillós i grave és intentar la més petita comparança entre les formes dels poders civils i polítiques am les del govern eclesiàstic. L'autoritat té en aquêt un fi de tot en tot diferent del d'aquell: hà d'ensenyar i *absoldre*. Els poders del món deuen no més *regir* i *ordenar*. Tant exposat és veure en el Papa un rei com en els bisbes presidents de repúbliques gerarquicament coordinades. És inexacte, doncs, que l'organització externa de l'Església sigui una immensa federació d'Esglésies formant-ne una sola, i estig cert que fent tal afirmació (pag. 30) heu vulgut indicar no més qu'un simil o semblança, mai una proposició jurídica i rigorosa. Federació, com son nom i etimologia declaren, vol dir unió (*fœdus*) de voluntats independents per naturalesa, aliança qu'ha tingut un principi i que pod tenir un fi. Les esglésies catòliques, per naturalesa, desde el moment què hi hà un bisbe i un sacerdot o un fidel, són germanes en la fè i en la doctrina, i totes juntes són necessaria i eternament someses a l'obediència del successor de Pere. L'error és semblant, encare que més grave, al dels catalanistes de nou cunyo am vistes a la política qu'han fet quasi de sentit comú (i vós ho accepteu també a la pagina 124) que la constitució antiga d'Espanya, i especialment la dels estats de la Corona d'Aragó, era una veritable federació de regions. Mai existí tal agregació voluntaria, sinó que fou tal compost una serie d'unions reals i personals monarquiques. Parlar de federacions sense existir un tractat d'aliança i unió és lo meteix que discutir de pau no avent-hi agut mai guerra. Però en l'Església hi hà encare una raó més grave qu'exclou tota objecció d'esser la qüestió de mots. Lo primer per a què federació sigui és que com a rastre de l'autonomia primitiva quedi en cada hu dels units Estats quelcom de poder legislatiu i judicial. Cap bisbe pod donar decrets en materia de fè o de costums ni denegar en cap assumpto litigiós, ni governatiu sisquera, l'ultima apel·lació a Roma. És cert que disposa en dogma i disciplina; però, com? Ensenyant, comentant i aplicant el dogma i disciplina de l'Església universal. El ritu meteix, al revés de lo que pod creure el lleg que superficialment llegeixi el vostre llibre, és la prova més sublim d'aquesta unitat. Si tolera alguna excepció, és en casos de poca monta, com generosa complacencia amb un record arqueològic (verbigracia el muzarabe a Toledo), o per evitar graves mals i pitjors desgracies (serveixin

d'exemple les eternes i mai terminades negociacions amb el govern del Czar). I aquêt és el consol del viatjant cristià, que per tot arreu ont vagi oirà les mateixes paraules del sant sacrifici qu'oigué en el die que trià en la patria la companya de sa vida i en que retornà a la terra la despulla de sos pares. Al pelegrinar pel món vaig confiat i tranquil, perquè, que mori en el mar o en la terra, trobaré sempre un capellà que, amb un llibret tant suat de llagrimas com el del rector de ma vila, em recomenarà al Déu de la justicia i de la misericordia amb els versets, tremendos i consoladors a l'ora, del *De profundis* i de l'*In exitus Israel*. Aquesta unitat de cultes i de llengua, al costat de la qual són babels de fira els volapuks moderns, és el signe, com dig, més visible d'aquella nota de veritat que, am tot i esser externa i de mera forma, posa l'Iglesia amb un immens sentit la primera en son Credo: *Et UNAM... sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam*.

Però, *arguendi gratia* (no pug acceptar-ho d'altro modo), suposat que realment fos federal la constitució de l'Iglesia, ¿seria cert que sigués una federació de regions? Més clar: representa una regió cada diocesis? De cap modo; i no penso m'agi de costar grand feina demostrar-ho. Els incidents de la predicació en un principi, una persecució o un martiri després, l'erecció d'un temple més tard, foren les causes de la creació d'una iglesia o bisbat, a qual noció correspon imperfectament el nom greg *diocesis*, aplicat en l'ordre civil, en els ultims sigles de l'Imperi, a vastissimes encontrades. L'Espanya n'era una sola. Per moltes regions qu'hi agi a Italia, no creg qu'arribin a prop de cent, com els seus bisbes; i en la nostra patria, encare que surtin com a bolets les regions perfectes i caracterisades, no penso que s'en puguin comptar més de cinquante, com de prelaticis anells. ¿Quina regió representa o governen els bisbes titulars, tant successors dels Apostols com els altres? Sent la regió una cosa natural, i, per tant, fixa i poc variable, si en ella es basés l'organissació eclesiastica ¿a què els llarguissims i interminables tituls de unió i divisió d'iglesies en les colleccions canòniques? Per mi, no vull donar una definició rigorosa: una iglesia és la comunitat de catolics, regida, d'institució divina, per un pastor, qu'està en gracia i comunió am l'Iglesia universal. L'unica limitació de llog és que no n'hi pod aver una am dos caps; puix, sempre qu'es pugui fer una demarcació material de jurisdiccions, hi pod aver una distinta diocesis. Per això creg que ja s'acosta més a l'idea de municipi qu'a la de provincia i regió la noció del bisbat, i d'aquesta semblança espero treure'n després alguna conseqüencia.

L'altra afirmació vostra és de què la manera preferent d'esser de la llibertat cristiana és la llibertat regional. La traça am que discorreu (millor, feu discorre) és tanta, que *inter nos* confesso m'enlluernàreu en la primera llegida: tant destrament manjeu les autoritats del nostro sant pare Lleó XIII i d'Aristotil. Un om després repara que la sort és simple: els dos o tres sentits de la paraula llatina *civitas*. L'Iglesia, dieu, és partidaria de les llibertats *civiques*. Citeu a l'efecte un troç de l'enciclica *Libertas*. Una altra no menos celebre s'intitula de *Civitatum constitutione christiana*, és a dir, de la constitució cristiana de les ciutats, no dels regnes, Estats o republicues. Després, l'Iglesia es refereix a les regions i a ses llibertats, perquè ciutat vol dir regió. I are el pobre Estagirita arriba, involuntari complice, portant-vos el cubilet de sa definició de lo que ciutat sigui. És, diu, la que pod viure per sí meteixa. És aixís, declareu vós, que l'unica agrupació social que viu per sí meteixa és la

regió. *Ergo*, no més la regió és ciutat veritable, i an ella i ses llibertats se refereixen les encícliques pontificies. Distingeix la menor (som entre escolàstics i vui fer l'escolà): la regió viu moral, no socialment, per sí meteixa: *concedo*. Jurídica i políticament (de lo qual aquí es tracta), *nego*. Pod estar de dret, i de fet ho està quasi sempre, sotsmesa, junt amb altres, a una autoritat comú, am la qual constitueixen la ciutat veritable, la política. El grand peripatetic, i amb ell tota l'antiguetat savia, al definir d'aquêt modo la ciutat, volien significar qu'era societat política perfecta i acabada aquella qu'era independent, que vivia no subjecte a altra, sinó a sí meteixa. *Civitas* és el nom classic d'Estat, i no té res d'estrany que tant pulcre escriptor com el Sant Pare l'adopti de preferència en sos escrits. Segons el vostro argument, aquella encíclica del 1885 deuria esser *De la constitució cristiana de les regions*, i, no obstant, totes les traduccions oficials o oficioses en llengües modernes ho han traduït *La constitució cristiana dels Estats*. No vull dir que no cregui am vós qu'el Papa estima les llibertats municipals i qu'aquestes són la primera base de la felicitat dels pobles (en els dos sentits literal i ample de la paraula): han sigut sempre protegides, amades i vulgudes de l'Església, lo meteix a Espanya qu'a Italia. La *parroquia* va esser el llaç d'unió i continuïtat entre el *concell* modern i la *curia* romana. En aquesta fundaren i protegiren els bisbes el *defensor civitas* en els miserables temps del centralisme imperial. Després us diré més llargament que l'Església ensenya, i am son exemple ho prova, que no més s'hà de donar a l'unitat lo que per existència necessita.

Més, de que l'Església no sigui regionalista ni en sí ni tampoc propiament en sos desitjos, no s'hà de deduir, com fa Mossen Renau (que va a un Caribdis cent vegades més perillós que la vostra Scilla), el què condemni el regionalisme com a partit polític ni administratiu, i més diré, ni tampoc el separatisme, am monarquia o sense, mentres no sigui amb elecció i ús de medis contraris a la justícia (1). Lleó XIII ha definit en son clar i natural concepte la doctrina de l'origen diví del poder, no de l'apoderat, falsificada per un mal comprès interès cortesà. Aont hi hà una societat subsistent per sí meteixa (és a dir, independenta d'altra i del desordre, el pitjor dels tirans), hi hà una societat obra de Déu, regida per Déu per medi d'una autoritat que governa en nom de Déu, i és il·lícit a cristià quelcom desobeir-la en els assumptos de sa competència, i menos alterar son ordre per medis violents. I en cas d'opressió injustificada, quand l'autoritat nega als seus propis fins la tutela del dret i el bé social, prenent-se per dret i per fi a sí meteixa, allavors no hi hà societat ni autoritat i no existeixen tals obligacions; allavors hi hà dret, i aduc dever, de procedir a una nova organització política. No, no té res d'il·lícit demanar, usant els drets d'anar al bé, essència i contingut de la llibertat cristiana (idea positiva i no negativa, com la racionalista), qu'es torni a la regió tota l'autonomia i vida qu'en temps més ditxosos posseïa, en els quals, per cert, l'esperit monàrquic i la llealtat dels pobles eren més vius qu'avui. És lícit declarar i fer guerra a mort a la centralisació, grand, mitjana i petita, que no més ho és de vicis i corrupcions, privades i públiques. No, no és pecat: és una virtut, i fins

(1) Creg impertinent fer observar qu'en dinastisme sincer i *desinteressat* no em pod guanyar cap preopinant, sigui qui sigui; però la veritat és el millor servei als amics i enemics.

virtut santa. I si onradament es cregués que no es pod arribar an aquêt resultat sinó amb el separatisme, no és vedat el *creure-ho*: lo proïbit és *treballar-hi* per la violència, forçant l'obra de Déu en l'istoria. Lo contrari, que predicà en ocasió tant desgraciada el capellà madrilenyisat, és vulguer fer creure que Lleó XIII ha vulgut borrar no més per l'Espanya i sa dinastia, i, lo qu'és pitjor, per son actual desgovern administratiu, les sublimes ensenyances qu'es desprenen de tots sos actes pontíficis (1) i dels seus predecessors, i restaurar per nosaltros solament un dret diví, personal i immutable, que tants dols, persecucions i amargures ha costat a l'iglesia de Cristo.

Precisament aquêt monarquisme fals, que té sos arrels en dugues revolucions (falses també) en l'ordre religiós i literari, la Reforma i el Renaixement, va esser la veritable causa, el responsable envers Déu i la posteritat, dels crims i desordres de la revolució del 1789. Ell va destruir am sanya, més culpable perquè am més sang freda, tots els teixits del cos social, no limitant-se a extirpar els edemes adiposos del feudalisme, sinó també tallant els orgues de les representacions municipals i corporatives, sistemes de circulació elaborats per un treball de tants sigles en l'Edat Mitjana. Pres de la febre de la descomposició, accepta aquell els astuts curandars que vegegen en el malalt negoci i profit. Li recordaren els eternals principis, però alterant-los-hi per son ús propi el sentit i limit; els feren servir de base per un nou despotisme, el dels ideologs; i les nacions, acostumades a obeir i a jeure, no vegegen fins molt tard, per mala sort, que no més avien canbiat de tirans. Desgracia immensa per a la nostra patria, llevor veritable de les guerres civils qu'han omplert de sang i ignominia les pagines de la nostra istoria, sigué qu'es trobessin devant per devant, en el primer terç d'aquêt sigle, el dos fanatismes: el de Fernando VII i el dels lliberals de Cadiz. Aquêts vulgueren imposar a Espanya una constitució utopica i falsa, renyida am les nostres costums i caracter, absorbent i centralisadora, i a la qual no pugué trobar precedents en els nostros fastos el grand Martinez Marina, am tot i ser tant immensos son talent i erudió. L'altro es negà a premiar l'eroic esforç del seu poble am la reparació de l'obra destructora començada pel segon dels reys d'Aragó que portà son nom: restituint-li l'independencia i vida regional compatible am l'unitat exterior i gloria de l'imperi dels Jaumes i Alfonsos. No plorariam les desgracies i abatament de l'ora d'avui si l'any vintitrès agués seguit el fill de Carles IV l'exemple d'aquell seu avi, l'altro monarca d'Aragó, el rei en Pere, a qui igualà en els defectes, però no, per mala sort, en les qualitats. Com ell fou venjatiu i astut, com ell vegé la dignitat reial envilida i menyspreiada, i poc mancà perquè el barber de son palau no el fes també dançar cantant-li

«Mal aja qui se n'irà
encara ni encara.»

Però aixís com *el Cerimoniós*, a qui també ell vulgué assegurar la successió

(1) Diu en sos últims paragrafs l'enciclica *Llibertas*: «I tampoc reprova l'Iglesia, salva sempre la justícia, *vulguer* l'independencia de la propria nació d'una altra estrangera o d'un amo despotic.» Molts catalanistes creuen de bona fè que Castella o Espanya són nacions estrangeres qu'oprimeixen injustament a la catalana.

de sa filla, fou pretext de la revolució espantosa (però a qui Déu, menos irat, otorgà el natural remei que denegà a Fernando) després de la victòria obtinguda pel propi esforç a Epila i a València, penjà als delinqüents, és cert, però acatà els principis en lo que tenien de racionals i justos. Ell pugué respondre als traidors umiliats:

«E qui nous rossegara
susara e susara?»

com Fernando VII després de la victòria del francès en Angulema; però allavors aquell celebrà Corts al monastir de Predicadors de Zaragoza, i allí, desde la trona, confirmà i renovà el *Privilegio general*, taula de drets més lliberal i generosa que la *Magna Charta*, i que feia d'Aragó el poble més altiu i lliure de la terra. I encare, diu sa crònica, que «nos teniem per perjudicats y per injuriats de la mala obra qu'ens era feta per la dita Unió, mas que per esguart de Déu, Nòs, considerant la misericòrdia qu'els reys passats Daragó han acostumada tostemp fer a llurs sotsmesos (applicant-hi moltes coses de la escriptura divinal faents sobre lo dit fet), los preniem a venia i mercè» (1). Allavors, en el sigle XIV, esguarden els reis a Déu, i, veient llur petitesa i miseria, se creien obligats a perdonar per a servir al Pare de les eternes misericòrdies; sos fills, després, plens d'orgull, es cregueren representants no més del Senyor de les justicies; els néts d'uns i altres, coronats o pretendents, diran avui quins eren més feliços i més cristians.

El Marquès d'Olivart

(Acabarà)

(1) *Cronica del rey d'Aragó D. Pere IV*, edició de 1850, pag. 283.

LA COSTA CATALANA *

ROSSELLÓ

DE SALSES A ARGELERS

VI

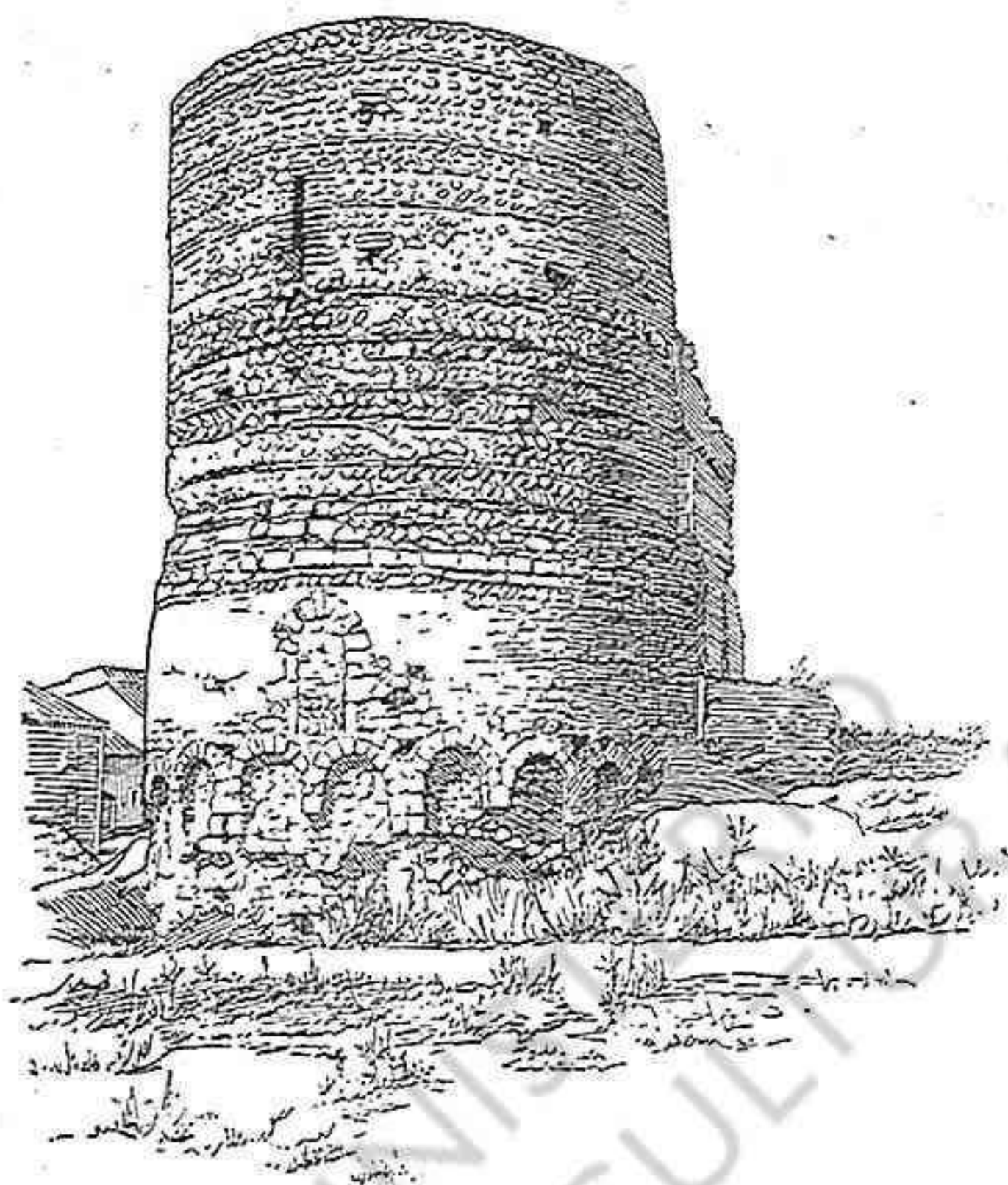
CANET

De bon matí, i convidats per un die tant esplendí com l'anterior, deixem Santa Maria per anar cap a Canet. No passa un quart i mitj que ja estem atravessant la Tet per un magnífic pont de pedra. El riu més grand del Rosselló s'escola als nostros peus entre vores frondosíssimes. Desde la barana del pont l'aigua transparenta ens permet veure clarament la bellugadiça de munions de peixos. Tot seguit veiem Canet amb els seus restos de muralles ronegues entremitj de construccions modernes.

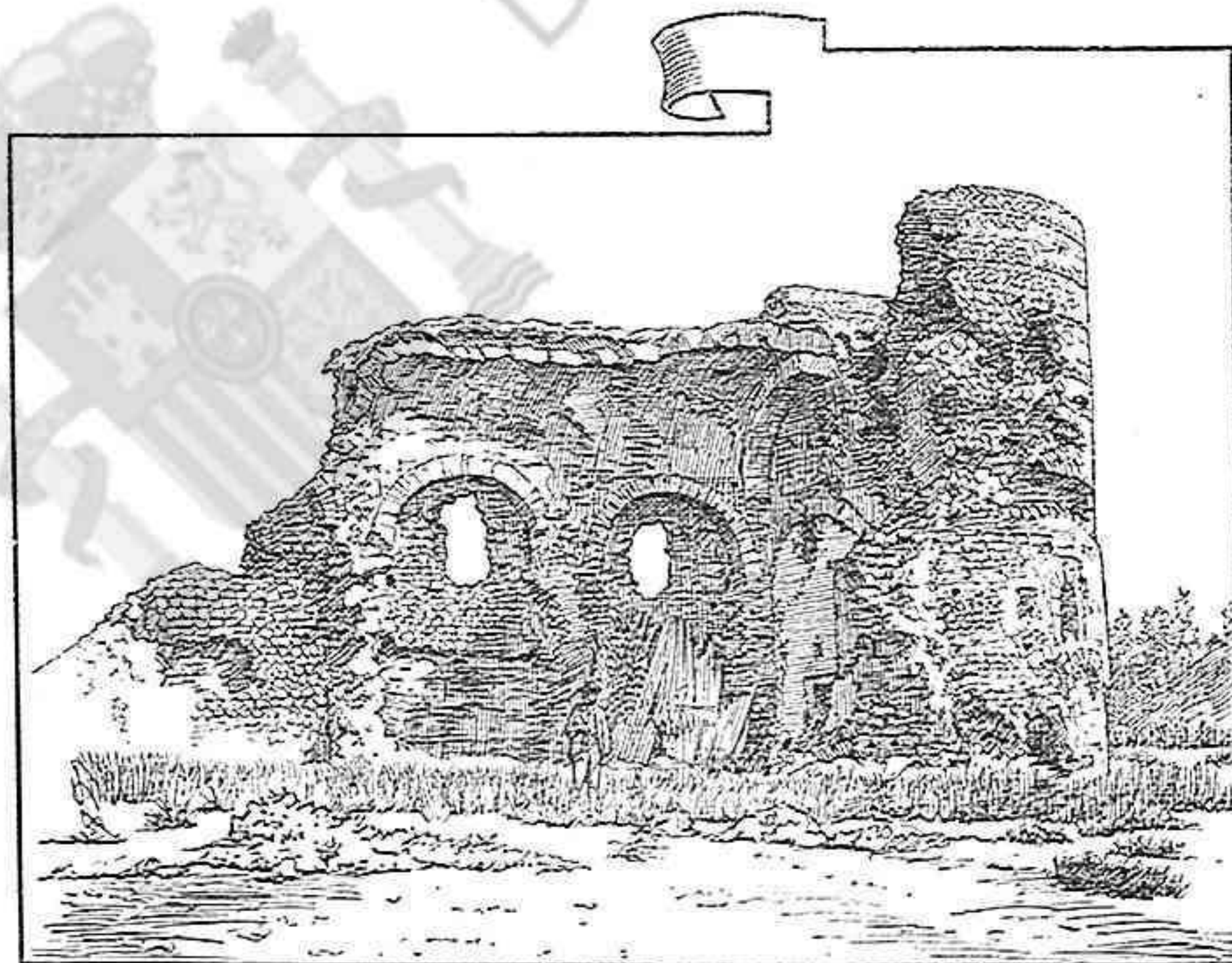
Lo primer de qu'ens adonem és del castell. Poca cosa en queda: una nau construïda am tota probabilitat en el sigle XII, am la marca d'algun adob posterior, rematada per una absida que sens dupte pertanyia a una iglesia anterior més petita i que té l'aspecte de les més primitives obres de l'art romaní. Sobre d'aquesta absida s'hi va aixecar una torra a tota prova, qu'és una bona mostra, pel seu aparell, de les construccions militars del Rosselló. Les dugues vistes qu'en publiquem donaran cabal idea dels restos d'aquét castell, qu'avia sigut en el sigle XV un dels més importants de l'encontrada. Ça i enllà queda encare la basa d'una altra torra i un qu'altro pany de muralla. El castell està construït sobre la part més alta de la població i en un terrer rocós qu'explica fins a cert punt l'etimologia del seu nom.

Els senyors de Canet eren dels nobles que més figuren en l'istoria del Rosselló. En 1238, 1241, 1244 i 1262 concedeixen an els abitants d'aquesta població varies franquesses i privilegis, entre els quals l'exportació de la sal de les salines de l'estany, avui abandonades i que per espai de sigles varen ser la seva riquesa. En 23 de Maig de 1265 Guillem de Canet, que devia necessitar diners, abans d'assistir a l'expedició de D. Jaume I contre els moros de Murcia, va otorgar

* Vegin-se els numeros 4 i 7 d'aquest any.

El castell de Canet vist desde Llevant

El castell de Canet vist desde la població

an els habitants de Canet, per la suma de 700 sous barcelonins, els privilegis més importants que fins a-les-ores es coneixien en el Rosselló en lo que toca als drets de costum i les propietats (1). En el sigle següent Canet va ser eregit en vescomtat, i els vescomtes ho eren també d'Illa, en el limit del Conflent, i de Follledes, en terra languedociana. Aquesta població ha sofert molts sitis, degut an el seu llog i an el ser la porta marítima de Perpinyà. Pere IV *del Punyalet* va desterrar an el bisbat de Girona el vescomte Ramon de Canet després qu'aquét li avia entregat la plaça en 1343 (2). Quand l'entrada de Lluís XI en el Rosselló, el general francès Du Lude va assitiar Canet en 1474, i, estant ausent el governador de la plaça, Pere de Rocaberti, va tenir-la de defensar la seva dòna fins a donar temps a Pere d'Ortafà que vingüés a ajudar-la (3).

L'iglesia és de l'ultim periodo de l'art gòtic i construïda a començos del sigle XVI. La seva nau és ample, però de bones proporcions; el sostre és de vigues en els espais que separen les arquivoltes, i entre aquestes corre un trifori am dugues obertures a plena cintra sobre cada capella. Exteriorment no té cap importancia. Aprop del portal hi han tres inscripcions, una de les quals ens dóna, en català, la data del monument i ens fa saber que *fou fet de caritats*.

La vista que desde el campanar es disfruta dóna idea del territori: mirant al nord s'extén a l'altra vora de la Tet tota la Salanca, ben conresada; guaitant a l'altro cantó es veu la planura de l'estany de Sant Nasari, am tota la terra qu'el volta, pantanosa i plena de joncs.

No gaire lluny de Canet hi hà la platja qu'els perpinyanencs han escullit per pendre banys de mar. A l'estiu és molt concorreguda.

J. MASSÓ TORRENTS
E. CANIBELL

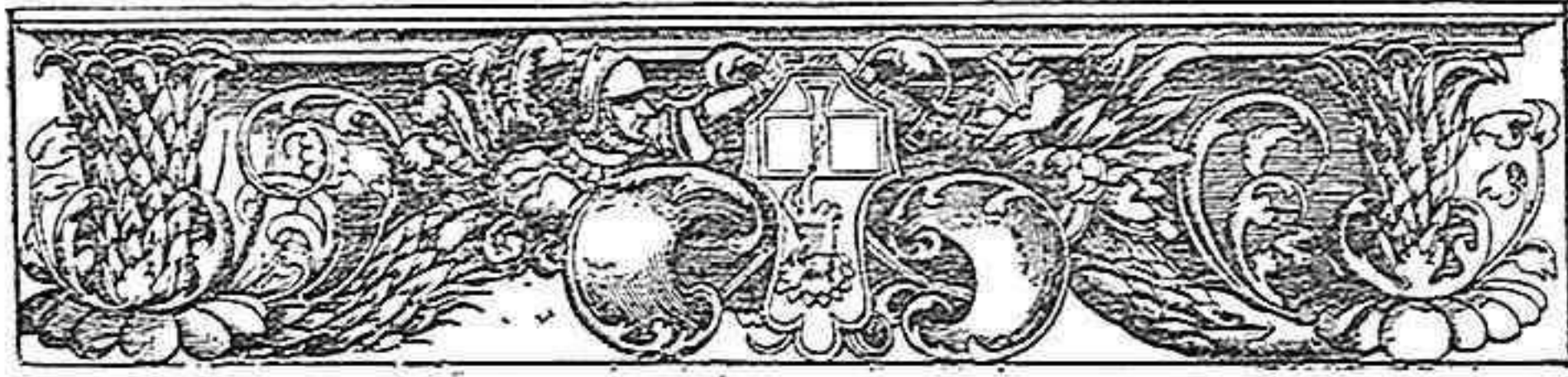
(Seguirà)

(1) Alart: *Privilèges et titres*.

(2) Lecoy de la Marche: *Les relations politiques de la France avec le Royaume de Majorque* (Paris, 1892), volum II, pag. 122.

(3) Gazanyola: *Histoire du Roussillon*, pag. 289.

EL TEATRE A BARCELONA

I

DESPRÉS del grand esclat de vida qu'ha tingut durant aquêt sigle la novela, en els presents moments la forma literaria que s'emporta un interès predominant en el món de les lletres és el drama. Efectivament, en ell s'està realisant avui die una transformació tant grand i de tanta transcendencia, que porta camí de desfer-lo i d'edificar-lo de nou, desde els fonaments i el fondo fins als detalls més externs. Nosaltros, doncs, d'un moviment com aquêt, és necessari qu'ens en puguem donar compte, compenetrant-nos-en ben bé, de tal manera qu'ell dongui llum, sava nova i estimul an el nostro teatre català per a què pugui també aquêt anar realisant dintre d'ell meteix la seva evolució corresponent.

Però abans d'entrar en l'estudi del caracter de la nova evolució teatral i dels medis d'introduir-la més facilment aquí, és indispensable analisar, encare que no més sigui a grands traços, l'estat en qu'es troba are el teatre dramatic a Barcelona, deduint d'aquest estudi i del de l'evolució del teatre modern els elements de que podem disposar i els medis més senzills i més propis per fer també aquí la reforma teatral.

Els elements que formen el conjunt de lo qu'es fa de drama o de comedia aquí a Barcelona són, primer, com a medi de producció propria, el teatre català, i després, com a causes qu'influeixen en l'educació dramatica del nostro public, les representacions que donen aquí les companyies castellanés que venen de Madrid i les que donen les companyies franceses i italianes.

Examinem are això i veiem lo que pod convenir, tant per l'educació del public, dels autors i actors, com per l'evolució del nostro teatre dret an el grand moviment qu'es fa sentir en les nacions més avençades d'Europa. Comencem pel teatre català. Aquêt, relativament a la poca extensió de la nostra terra, produeix moltes obres; però, en cambi, la llur qualitat, en general, és molt inferior, tant que si, per exemple, s'en vulgués fer una selecció per exportar fòra de casa, a l'estranger, lo bo i millor, ens veuriam am treballs per tro-

bar-ne unes quantes que veritablement meresquessin aquest onor. Are per are el teatre català no pod sortir del terror: no més li és possible viure dins d'una atmosfera de barri o en mitj de l'entusiasme dels catalans per tenir un teatre propi i original. Els primers defectes de qu'ell se ressent són el ser massa particularista i l'estar aïslat del de les altres bandes d'Europa. El teatre català s'ha vulgut fer ell meteix, per ell sol, sense admetre l'influència i el concurs del de les demés nacions, i per això també s'ha quedat sense lo qu'els sentiments universals i abstractes tenen d'umà i de real; perquè creient-se ell qu'el particularisme de nacionalitat està en lo profundo del sentiment i no en la manera de manifestar-se exteriorment, és a dir, prenent lo extern per lo profundo, s'ha quedat sense la passió veritable i íntima, resultant d'això que la vida de les seves obres és de comedia i els personatges falsos i de cartró. Però el teatre català no ha sigut purament teatre d'expressió exterior, sinó qu'ademés, fins dintre d'això, sempre ha tingut un caracter i un temperament enderrit, tant en la forma com en el modo de presentar els sentiments. Els meteixos medis d'expressió i el meteix modo de ser general té are que quand va començar trenta o quarante anys enderrera, i no hi hà manera de treure'l d'aquí: sembla que s'agi estancat. No parlo ja de qu'el teatre català no té cap afició a les qüestions i problemes socials, perquè a un teatre de barri és molt natural que no el preccupi tot això. En quant al public del teatre català, els seus directors ja han tingut bon compte, com se dedueix de lo que hî dit, de tenir-lo en un estat d'ignorancia completa de lo que passa a fòra de casa, evitant aixís facilment una competencia qu'auria demostrat la pobresa de lo que li daven. Unicament quand els que porten el teatre català s'han trobat sense obres de cap classe, ni bones ni dolentes, és quand a la força s'han agut de decidir d'anar-ne a cercar an alguna altra banda; però allavors no s'els ha ocorregut més qu'acudir an el teatre castellà, i han representat obres d'aquêt, sense traduir-les, s'entén. Més com aquestes obres obligatoriament les hà de sentir el public barceloní per les companyies castellanés, resulta qu'els autors catalans no s'han trobat amb altra competencia que la que naturalment acostumen a tenir. Aquêt fet pod-ser és més fill de l'ignorancia que de la mala fè; però per nosaltros i pels efectes del public és lo meteix. Precisament quand del teatre castellà era del que s'avia de separar més el nostro, perquè desgraciadament massa influencia qu'a la força hi hà de tenir, an ell és a l'unic qu'han acudit en els casos de necessitat. Amb aquesta limitació de mires artistiques no és estrany qu'el teatre català estigui a l'altura en qu'es troba avui die.

Efectivament, baix un proteccionisme tant mesquí i antipatic, el teatre català s'està arrossegant entre velluries, rancietats i mansuetuds. Per compendre-ho no s'hà de fer més que donar-hi un cop d'ull general, per sobre. No hi hà més que tres autors, que són els que precisament marquen els tres unics periodos del nostro teatre. El primer és en Pitarra, principalment el dels primers temps, que marca el primer periodo, sentimental i bucolic; el segon és en Guimerà, que marca el periodo romantic antiquat i *victor-huguesc*; el terç és en Pin i Soler, que marca el periodo modern realista, manso i casolà. Fòra d'això, no hi hà res més. Aquí s'ha quedat el nostro teatre i el public qu'el segueix, i d'aquí no és probable que surtin un i altro. Els qu'intentin, doncs, reformar el teatre dramatic de Catalunya am lo que hi hà avui die, no cal que hi comptin per res. Al contrari, més aviat els destorbarà; perquè són tant

grands els germens retrogrades que porta dins, qu'imprescindiblement sempre seran un obstacle per tota renovació que s'intenti fer.

*
**

Passem ara a veure lo que fa el teatre castellà aquí a Barcelona. D'aquêt facilment es veu lo qu'es pod aprofitar, i és la presentació en la nostra ciutat de lo que successivament es va fent de teatre a Madrid. Ara, en quant a lo d'anar seguint lo modern i d'anar presentant les obres estrangeres que més marquin camí nou, no hi hà que comptar-hi gaire. Primerament, per tradició i per costum de no fer-ho, i, després, perquè tenint, com tenen els castellans, teatre propi, no els convé, com és natural, fer-se ells meteixos la competència am les obres estrangeres que representessin. Es necessita qu'un autor dramatic estranger adquireixi molta fama o molta popularitat, com ha succeït amb en Dumas, en Sardou, l'Ohnet, etc., per a què les companyies de Madrid se decideixin a donar-los a coneixe; però d'això resulta qu'a Espanya no s'arriben a coneixe dels moviments teatrals de l'estranger més qu'a personalitats aislades.

En quant al repertori original que les companyies castellanen porten de Madrid, poc podrà contribuir a dirigir el nostre public dret al cantó de les tendències reals, senzilles i justes del teatre modern, puix el teatre castellà sempre ha sigut amanerat i fals, sobre tot el d'aquêt sigle. L'influència qu'indubtablement ha exercit entre nosaltros ha sigut desastrosa pel nostre teatre regional, al qual ha desencaminat i ha deformat completament. Ademés d'això, el teatre castellà, durant aquêt sigle, ha estat molt pobre, tant, qu'en aquêts ultims anys, fòra d'algunes obres d'en Tamayo, Lopez de Ayala, Echegaray i Perez Galdós, ben poc és, per no dir gens, lo qu'ha presentat d'acceptable.

Resumint, no cal esperar qu'el teatre castellà realisi o contribueixi a realisar aquí la transformació teatral qu'avui die té llog a Europa. Ell continuarà fent com fins ara, això és, portant alguna obra nova de Madrid i representant-ne alguna d'estrangera, preferint sempre entre aquestes, a una obra trascendental i revolucionaria, un *vaudeville*, com *Les sorpreses del divorci* o *El difunt Toupinel*.

*
**

Veïam ara lo que són i lo que fan les companyies estrangeres que venen a Barcelona, començant per les italianes, que són les que més influeixen en el nostre public, per la raó de ser les que venen més sovint. Quasi totes elles tenen un repertori millor, més vast i sobre tot més modern que les d'Espanya; els seus actors són més realistes i més sobris en el modo de moure's en escena, i, per lo tant, l'interpretació que donen de les obres que representen és més justa i acabada que la de les nostres companyies, tant castellanen com catalanes. Totes elles tenen, no obstant, el defecte capital de que no posseïnt els italians, al menos fins avui die, teatre propi, hân de fer sempre obres per ells estrangeres, i, sent-ho també per nosaltros, resulta que la llur comprensió tal com veritablement són en l'original resulta molt difícil, arribant al punt de qu'el public d'aquí es formi un concepte totalment errat de moltes de les obres representades. Això no obsta per a què reconeguem qu'aquestes compa-

nyies han fet un grand servei al nostro public, puix elles són les qu'ens han fet seguir el moviment que successivament ha predominat a Europa.

Companyies com les italianes, que viuen de l'ofici d'anar representant obres, siguin d'ont siguin, per totes les nacions, no és natural que tinguin la valentia i l'abnegació patriotica i artistica d'afrontar les penes i els treballs d'una revolució artistica, i que tinguin el desprendiment de sacrificar-se per fer triomfar una idea nova. Essent companyies de *tournee* les italianes de drama i comedia que venen a Barcelona, són companyies de negoci i no de lluita i propaganda.

Solament van seguint, mica més mica menos, el moviment general del teatre a mesura que va triomfant per tot Europa, i encare segueixen no més qu'el més *mondain* i el menos profundo i revolucionari. Una excepció s'hà de fer per algunes poques companyies, com per exemple la de la Tessero, i sobre tot la de la Duse. Baix la direcció d'aquesta ultima artista, d'una educació verdadera i d'un entusiasme artistic grand i real, la seva companyia és l'unica que s'ha atrevit a rompre el motllo general a què se subjecten quasi totes les altres companyies d'Italia, i que se les ha empreses amb obres de veritable embranzida, com *La Femme de Claude* i *L'Abbésse de Jouarre*. Tant és aixís que la Duse és precisament avui die, a Italia, la propagadora de l'Ibsen, d'en Becque, de Marco Praga, d'en Giacosa i de molts altres qu'estan de ple dins del moviment modernista. Però el cas de la Duse i de la seva companyia és, com hem dit, excepcional: lo més comú en els italians és, per exemple, lo d'en Novelli, que va estrenar en el seu país els *Revenants*, de l'Ibsen, i, veient qu'al primer die no van tenir exit, va abandonar l'obra sense altres explicacions. Després, quand ha vingut a Barcelona, per por de que no li passés lo meteix qu'a Italia, n'ha prescindit completament en el seu repertori. En comptes d'aquesta obra ha preferit fer *Les Surprises du Divorce*, *La Grande Marnière*, *La famiglia Barilotti*, etc., etc., i, per fi, el *Mar i Cel*, que nosaltros ja coneixiam ben bé, però qu'an ell li avia de proporcionar bones entrades.

De modo que del conjunt de les companyies italianes no podem esperar més, com hem dit, sinó qu'ens vagi donant a coneixe, bastant per alt, el moviment dramatic contemporani més corrent d'Europa.

Les companyies franceses qu'aquí venen sobrepujen també, i de molt, a les espanyoles, i devegades fins a les italianes, perquè els actors són més realistes i acostumen a fer unes interpretacions més senzilles, més classiques i més acabades. Encare que siguin generalment companyies *à étoile*, els conjunts els porten sempre ben cuidats. La millor condició que tenen les companyies franceses, i qu'és lo qu'els permet donar tant bones interpretacions, és que sempre porten repertori propi del seu país. Segurament no hi hà record a Barcelona de cap companyia francesa de les qu'han vingut aquí que no agi portat repertori original francès. Ja sigui de Molière, de Racine, de Victor Hugo, de Scribe, de Dumas, d'Augier o de Sardou, sempre porten quelcom de casa d'elles; i, per lo tant, puguent-lo sentir ben bé, no és estrany que l'interpretin am justesa i que nosaltros ens puguem formar un concepte del modo com són i com hán d'esser fetes aquelles obres. Però, en cambi, sent aquestes companyies *à étoile* i de *tournee*, el seu repertori és exprés, i devegades exclusiu, de la companyia o de l'*étoile*, com passa am la de la Sara Bernard.

La diversitat i la varietat de generos i d'obres qu'interpreten les compa-

nyies estrangeres de qu'acabo de parlar; el diferent modo de compendre les obres que representen; l'irregularitat i el desordre am que venen; i la barreja estranya de repertori que porten; en llog de guiar an el nostro public, el confonen de tal manera, qu'ha acabat per no sapiguer per ont anar ni dret a quin cantó dirigir-se.

Resumint lo qu'hem dit, resulta qu'a Barcelona hi hà un desgabell tant gros de comedia i de drama, i un deslligament tant marcat entre els seus elements, que no s'influeixen ni es compenetren mutuament, ni sisquera arriben a tenir cap classe de relació els uns amb els altres; i si per casualitat alguna vegada es veu que tots plegats van un xic per un camí semblant, no és pas per la direcció que desde aquí meteix s'els imprimeixi, sinó per causes exteriors que dominen fòra de casa.

Si vulgués are acabar de demostrar la divisió aont la diversitat d'espectacles qu'aquí domina ha portat an el nostro public, no més tindria que fer un analisis de la distinta classe de gent que va respectivament a cada un dels diferents teatres de Barcelona: la del teatre català, la del castellà, la del francès i la de l'italià. Però això, qu'és un estudi a fer eloqüent i demostratiu (i que senyalo per ser molt interessant), ens pendria massa temps.

La causa de la descomposició del teatre dramatic, malgrat d'aver-hi aquí elements relativament bons per regenerar-lo, no és altro qu'el no dirigir-lo desde aquí els catalans meteixos, que podem saber les necessitats i el modo de ser del nostro public.

Tota nació que no sab tenir personalitat propria i independent, i que no sab dirigir independentment desde dintre casa meteix totes les manifestacions, tant artistiques i literaries com politiques, no té cap dret ni possibilitat de tenir art propi, ni cap classe de manifestació literaria i artistica veritablement seria. Mentres desde fòra de casa vinguin dirigint el nostro teatre i s'ens porti lo que convé an els forasters i no a nosaltros els catalans, no anirem mai en llog ni farem ni sentirem res que valgui la pena.

El teatre català era el qu'avía d'aver complert am la missió de dirigir i abarcar les manifestacions dels altres teatres que vénen a Barcelona. Ell tenia d'aver anat absorbint-les tot prenent-ne llurs elements originals i transformant-los a la nostra manera. Allavors auriam tingut el veritable teatre català, i no el teatre de costums de barri que tenim avui die. Els teatres d'Ungria, Noruega, Olanda i altres petites nacionalitats, ho han fet aixís, és a dir, no han necessitat inglesos per representar a Shakespeare, ni francesos per representar a Molière, Racine, Dumas, etc., ni alemanys per representar a Schiller; de manera que, sense necessitat de tantes companyies estrangeres com les que vénen aquí, han estat molt més universalistes, en la qüestió del teatre, que no pas nosaltros. Per això aquelles nacions tenen cada die un teatre més serio, més modern i més independent, no fent, en cambi, el nostro, res de nou, ni estant en camí de fer-ne tampoc.

Convé, doncs, instituir a Barcelona un teatre català modern en el que s'hi representin totes les obres estrangeres que signifiquin quelcom en el moviment general de la literatura dramatica de tot Europa, alternativament am les dels joves d'aquí Catalunya que vagin decidits pel camí de les tendencies modernes. Un teatre aixís, a més d'anar fomentant la producció dels joves modernistes catalans i d'anar contribuint al desenrotllament del gust del public,

nosaltros, que voldriam qu'es reformés el modo de ser de la nostra patria, podria servir per anar propagant totes les grands reformes politiqués i socials, de les qu'el teatre modern s'ha fet el defensor i l'impulsador.

Els que treballen per la regeneració de la nostra personalitat politica i social han de procurar resoldre bé per tots els medis possibles un problema com el del teatre, perquè quand el teatre va ben dirigit és una grand palanca per a portar al public dret a qualsevol fi bo i grand, sent, en cambi, la forma d'art que més mal pod fer a un public i a una nació quand està desbaratat com el nostro.

Avent ja examinat els elements de què es compon i l'estat en què es troba el teatre a Barcelona, és necessari estudiar are el caracter i la manera de ser del teatre modern general d'Europa, el teatre que nosaltros voldriam introduir aquí. Coneixent aquestes dugues coses, es poden trobar més facilment els medis i la manera d'anar reformant el nostro teatre i el camí per ont se l'hà de dirigir, seguint primer les corrents que dominen en les altres nacions, per a arribar, un cop compreses i assimilades aquelles, a formar un teatre original i modern.

A. CORTADA

PINTSCHEW I MINTSCHEW

NARRACIÓ JUEVA

(TRADUCCIÓ)

UNES fortes cridories, ont se barrejen exclamacions d'alegria amb esclats de veu irritada, surten brugidosament de la fumada cabana d'en Markus Jolles, el mercader, i es repercuteixen al lluny, portades pel ventijol tot impregnat d'una flaire penetrant de gerços i de roses. Se senten també grinyols d'instruments que s'assemblen a planys umans, i qu'are esclaten tots junts, are es contrediuen agrement, com si fossin veus de vi dominant l'esvalot aixordador d'una fira galizziana

Els accents baladrers de dos violins es mesclen amb els gemegs desesperats d'un jueu necessitat i d'un pagès més necessitat encare, que, semblants a un angel i a un dimoni que s'arrenquen una anima, es disputen a proposito de la compra d'un parell de botes velles, i es mouen de tal modo qu'es fiquen dins la multitud i en tornen a sortir com si estiguessin asseguts dintre una *britscka* esguingallada i afrontessin en tant llastimós carruatge les asprors d'un dels nostros camins polonesos.

El contrebaix ronca més enllà, semblable a la veu grassa i tremolosa d'un vell agent de policia russa. El cant timid i melancolic d'una pagesa petita-russa l'acompanya, i en mitj d'aquêt desori retenteixen de sopte uns xisclets: ¿pod-ser els d'alguna criatura esbarriada entremitj de la gent? No: un cimbal i una flauta discordants són els qu'han enjega aquêts sons aguts i dolorosos.

A la sala grand, de sostre cobert de sutge i tant baix que sembla pesar sobre els fronts dels convidats, hi ballen omens am barba llarga i llargs kaftans, i dònes am diademes brodades de perles. No ballen pas junts: els kaftans volten a compas amb els kaftans, i les diademes am les diademes. És un casament jueu. La nuvia està seguda sota una especie de dossell, i rosega un bescuit, que fa cara d'esser petrificat; i el nuvi, vestit amb un *tabar* de seda, i una grand gorra de martra al cap, s'està una mica apartat i parla amb un ome que porta una levita morada. No es tracta ni d'una qüestió d'onor ni de negoci. La gloria tampoc té res que veure en llur discussió: tant cobart és

l'un jueu com l'altre. I am tot i amb això, es disputen i s'injurien amb una violència extremada i criden tots dos com si arenguessin una multitud.

Discuteixen un passatge del *Talmud*.

Pintschew, el nuvi, seguint el costum, ha deixat anar sobre els seus ostes un esplèndid discurs talmudic. Tot-om sembla aver-ne quedat satisfet, així com del *meth* (1) que circulava abundantment durant el sermó. I vèus-aquí qu'en Mintschew es permet criticar! Pretén que les pregaries públiques no estan prescrites ni en la *Thora* ni en el *Talmud* que fins molt més tard no han sigut instituídes pels rabins, i que, per consegüent, un jueu íntegre no peca si es nega a pendre-hi part.

Sobre això comença una discussió. Aquesta discussió s'allarga durant tot l'apat, es continua a la sala de ball i després al carrer.

La manera com se disputen Pintschew i Mintschew dóna una idea perfecta de llurs caràcters diferents.

Pintschew, el llarg i magre Pintschew, de cara terrosa i sembrada de taques de rojor recordant l'ou clapat de la perdiu, de nas que sembla una esponja enganxada al bell mitj de la cara, i d'ulls d'un blau clar que li fan pampallugues com si constantment estiguessin enlluernats per una claror viva; Pintschew està dotat d'un temperament tant inflamable com els flocs dels seus cabells, que s'entortolliguen en capritxosos anells sobre el seu cap i s'allarguen polsos avall com altres tantes flames devoradores.

Com ofici, en Pintschew és sastre de senyores, lo qual no li impideix gens de parlar com un general qu'arenga els seus soldats sense esperar-ne cap objecció.

Si un om té la desgràcia de contredir-lo, ell s'encén, forada an el seu adversari am mirades sinistres, anc qu'ell sigui de tot en tot incapaç de matar una mosca que se li arrapés al clatell i s'afartés de la seva sang. Quand un om l'irrita, ell comença a gesticular, i les imprecacions es precipiten per la seva boca com altres tants eixams d'abelles.

En Mintschew, ell, parla poc an els omes. Gaire bé no té qu'eure-se-les més qu'amb els seus cavalls, dos miserables ròsses que no responen a les seves preguntes sinó am moviments d'orelles, cops de cua, o tot lo més amb algun renill. En Mintschew ha adoptat un llenguatge ferm i breu, com si agués estat avar de ses paraules, com si cadascuna d'elles agués estat an els seus ulls d'un valor ínapreciable. I l'abitud d'esser calmós la té no sols en el modo de parlar, sinó en el posat seu. Quand ell diu alguna cosa, no belluga els llavis, no fa anar ni peus ni mans.

Els seus ulls és lo que més clarament expressa els seus pensaments; uns ulls grossos, negres i ardents qu'espurnejen sota el seu front, bombat a cada costat del nas, gros, el jep del qual sembla una sella turca; uns ulls de brasa, qu'are es fixen somiosament sobre vós, are parpellejen am llampegs de burla, are miren tristament en l'espai, però que sempre conserven llur expressió amable i llur flama benevola.

Eren ermosos sobre tot quand Mintschew somreia. I sovint somreia, el bon ome. Tenia també un gèsto acostumat: am la mà s'allisava els cabells cap en-

(1) Idromel.

derrera. La seva persona no mostrava l'umiltat abitudinal de la gent de la seva raça. Auria semblat altiu, mai que s'agués proposat tenir-se per millor qu'els altres. Aquesta altivesa no brollava sinó en el seu posat, que donava an el seu cos, sapat, anc que ben fet, quelcom de guerrer. Inutil de dir qu'en Mintschew no avia portat mai el *colbach* i que considerava un fusell amb el meteix terror que la més part dels seus piedosos correligionaris.

Mentre qu'ells se disputaven, o, més ben dit, mentres qu'en Pintschew es bellugava i que Mintschew, sempre calmós, l'excitava de temps en temps com aquell qui atia un braser pera reanimar-lo, Schaines aparegué al peu de la porta, va mirar tot embadalit als dos interlocutors, va bellugar el cap i va desapareixe.

Pintschew i Mintschew, abstrets en llur discussió, ni menos s'en van adonar.

—Coneixes el *Talmud*, tu?—s'escridaçava justament en Pintschew.—No; no en coneixes ni el primer mot. Això fa qu'és enterament inutil de discutir amb un imbecil, amb *amhareç* (1) com tu. Però, després de tot, vui instruir-te, anc que no sigui més que per la salvació de la teva anima. Doncs el *Talmud* ens ensenya a considerar la pregaria com un dever. És en el *Tractat Thaarit* qu'el *Talmud* ens recomana les pregaries. Appella a Moisès, el *Talmud*, a Moisès, qu'ha dit, II, llibre de Moisès, caps. XXIII i XXV: «És necessari implorar l'Eternal Déu nostro.» I, més lluny, Moisès diu també: «An ell (es refereix a Déu), an ell el servireu de tot cor.» Are ve el cas de preguntar: De quin modo l'home deu servir a l'Eternal de tot cor? Resposta: Per l'oració. Resulta, doncs, que l'oració és un dever instituit per Moisès.

Mintschew va somriure.

—No parlavam precisament de l'oració,—va deixar anar,—de lo que tractavam era de l'oració en les escoles. Però, ja que tu has passat a un altro assumpto, vaig a respondre a lo que tu afirmes. I bé! No, Moisès no ha instituit pas l'oració.

—Que no l'ha instituida!

Pintschew va aixecar els braços al cel i es va posar a saltironejar pel fang de ci de llà. Tenia tant de rabia, que les dents li petaven.

—I nosaltros no tenim el dret de considerar l'oració com un ofici diví,—va afegir en Mintschew am molta calma.

—L'oració no és un ofici diví?

—No, no és un ofici diví,—va fer en Mintschew.—L'oració, entre nosaltros, és generalment considerada com un *abedath*. I això és una errada grossa. Fer servei a altri, no? Això vol dir complir per compte d'alguna persona un acte qu'aquesta no vol o no pod complir. Doncs l'oració és senzillament un absurdo.

—Un absurdo! Ola! Mintschew, un absurdo! Doncs, en aquêt cas, el *Talmud* també és absurdo, la *Thora* és absurdo, o be tu ets un ase.

En aquêt moment, Jossel, el graciós de més fama de l'encontrada, i que desde dugues ores feia riure tots els de la boda, va apareixe a la porta de la casa. Va contemplar un instant els dos interlocutors i va entonar dolçament am veu de nas la cançó següent:

(1) Ignorant.

Ting ganes de fer-me pagès, de llaurar tranquilament el meu camp amb una arada.
Sense jo ja n'hi hà prou de boigs al món.
Oi! Més m'estimo fer-me mendicant, renunciar a mes graciositats i a mes follies.
Perquè els carrers n'estan plens d'insensats qu'em fan la competència.

Encantat de la seva improvisació, en Jossel va tornar a entrar a la sala de ball per a dir a la concurrència qu'en Pintschew i en Mintschew encare es disputaven.

Els dos amigs no avien agut esment de la seva aparició.

—I qui et prova que Déu no fa oració?—va exclamar soptadament en Pintschew llampeguejant de triomf.

—A qui imploraria?—digué ironicament en Mintschew.—An ell meteix, podé?

—Certament que s'implora an ell meteix.

—Dóna-m'en la prova, Pintschew.

—Prou.

—Veiam.

—Coneixes el *Talmud*?—respongué en Pintschew alterosament, gronxant-se sobre els talons, are d'un costat, are de l'altre, amb els polzes passats dintre la faixa.—No, jo sé que tu no el coneixes pas. I bé, Mintschew! El *Talmud* ens diu que Déu fa oració, i aduc ens dóna proves per sostenir-ho.

En Mintschew va esclatar el riure.

—Vêt-aquí lo qu'el *Talmud* ens ensenya en el *Tractat Barachol*. És possible que tu no agis sentit mai parlar del *Tractat Barachol*, car Mintschew. I bé! És en el *Tractat Barachol* qu'el *Talmud* ens prova que Déu fa oració? Ho fa dir pel profeta Isaïes. Vêt-aquí lo que diu Isaïes sota l'inspiració de Déu: «Jo els conduiré a la montanya de ma santedat i els introduiré en la meva casa d'oracions.»

—Què prova això?

—No has remarcat que Déu no diu la *llur* casa, sinó la *meva* casa d'oracions?

—Bojèria!—va interrompre Mintschew.—Quand Déu diu la *meva* casa d'oracions, vol dir amb això el temple qu'els fidels li han aixecat.

Però en Pintschew no era pas ome per deixar-se interrompre per tant poca cosa. Va començar a cridar i a xisclar com un desgraciat que demanés ajuda a la finestra d'una casa incendiada.

—No, mil vegades,—repetia;—Déu no diu la *llur* casa, sinó que diu la *meva* casa d'oracions. S'en segueix que Déu té un temple; i, si ell té un temple, és probable qu'hi faci oració.

—I fores prou amable per a dir-me lo que Déu demana en la seva oració?—va objectar en Mintschew tot desfullant una rosa i passejant-ne voluptosament els petals sota els seus badius de nas.—Anem, parla, ja qu'ets un savi, ja qu'ets un Jlan (1).

—Certament que parlaré,—reprengué en Pintschew, grog i tremolant tot el seu cos.

—I bé! Què demana l'Eternal?

—El *Talmud*...

(1) Rabi.

Aquí la veu d'en Pintschew xiulava apenes entre les seves dents.

—El *Talmud* porta en el *Tractat Barachol*, IX, que Déu es va endreçar la següent oració: «Jo desitjo que la meva ira sigui dominada per la meva pietat».

—Prou!—interrompé en Mintschew.—Prou! ¿No sents tu, monstre, qu'estas ofenent a Déu?

—Jo... jo... ofeng a Déu?

En Pintschew es va acostar an en Mintschew, a punt d'arrencar-li la barba.

—¿No comprens tu que rebaixes a Déu prenent que té necessitat de pregar per a fer dominar la seva ira per la seva clemença? I, si aduc la seva ira era tant forta que tingués necessitat de fer-la vence per la seva misericordia, ¿no comprens tu que Déu no hà de fer més que voler per a qu'això succeeixi? Si tu pretens qu'el Pare Etern necessita oracions, tu duptes no solament de la seva bondat, sinó també de la seva omnipotencia.

En Pintschew es va quedar un instant aniquilat.

—Vaja, no tens res qu'objectar?—va demanar en Mintschew després d'un moment.—Què més porta el *Talmud*?

En Pintschew callava, el cap baix.

En Kauniz Blauweisz, l'ostaler, va sortir en aquell moment per pendre una mica l'aire. Es va deturar prop dels dos interlocutors, que no es varen adonar de la seva presencia.

—En temps de Moisès,—va recomençar en Mintschew,—no s'oferien en el temple sinó sacrificis. Cap oració no hi era pronunciada.

Blauweisz va parar les orelles i es va enretirar en l'angul de la porta, per escoltar millor sense esser vist. La seva cara roja i grassona va agafar tot-seguit una expressió de grand interès i de curiositat.

—Moisès, en els seus escrits, no fa cap menció d'oracions publiques,—va continuar en Mintschew.—Ell no indica ni l'indret ni l'ora ont deuen tenir llog. El *Talmud*, qu'en les seves narracions no omet res, ni aduc les debilitats i les faltes de Moisès, el *Talmud* no indica cap llog destinat a l'oració, siga per Moisès, siga per qualsevol altre profeta. I Maimonides, en el seu llibre *Jad-Hacha Sakak*, arriba fins a dir: «Ni el nombre de les oracions, ni llur forma, ni l'ora en la qual deuen tenir llog, no estan prescrits en la *Tharaï*».

En Blauweisz va sacudir dugues vegades el seu cap gros, en senyal d'afirmació.

En Pintschew s'avia segut sobre una caixa vuida qu'es trobava devant la casa de son sogre. Una especie de febre el trontollava. Avia enfonsat les mans dintre les amples manigues del seu tabar de seda, i la seva cara desapareixia gaire bé per entre les puntes de l'ample coll i de l'alta barretina de martra, de modo que sols se n'apercebién els ulls, que parpellejaven.

—I, no obstant, ¿què diu Moisès en son llibre IV, VI, 24, ont prescriu com els fidels... am la benedicció dels sacerdots... i v. 26, 1-12, com aportaven al temple lo primerenc de llurs cullites... i encare, v. 14, 22-29, ont és dit com ho avien de fer oferint el delme? Tot això no pod passar com un ofici diví? ¿I goses tu pretendre qu'aquell qu'aportava al temple una ofrena de reconeixement o d'expiació, la presentava a Déu sense dar-n'hi les gracies? No. Confessa, al menos, que no goses afirmar-ho!

Aquí en Pintschew es va commoure i va començar a vociferar.

—Aquell qui aportava una ofrena es dirigia segurament al Pare Etern. Per consegüent, resava. Resava en el temple, doncs, publicament. ¿No és qüestió en el llibre de *Samuel*, i aduc més lluny encare, de l'oració de Hanna? I en el llibre dels *Reis*, VIII, 15-62, de la requesta de Salomó? ¿Salomó no diu clarament en sa oració: «¿Escolta, oh Déu, an aquell que l'amargor de son cor atrau an aquêt sant llog per invocar-t'hi!»? ¿I això no és una prova evident que no solament ell, sinó d'altros, també hi han resat? ¿I que pod-ser no es parla en el llibre de *Daniel*, IX, 4-12, de la requesta qu'aqueix profeta endreçava a Déu tres vegades al die?

—És cert,—va confessar en Mintschew;—però Daniel resava a casa seva.

—Doncs i David? David no ha inaugurat la musica durant els sacrificis? No componia i no cantava imnes ell meteix?

—Sens dupte,—respongué en Mintschew.—Això no obstant, permet-me: aqueixos imnes no eren cantats pel poble, sinó solament pels levites i sacerdots.

—¿Esra, en sa *Schehmoneh-Essreh*, no ha prescrit deü menes de benediccions?

—Tot lo que tu dius,—reprengué Mintschew am to de calma,—mostra que les pregaries eren endreçades a l'Eternal, més no prova en cap manera qu'aquestes pregaries fossin ordenades o es referissin a l'ofici diví public. Per lo que toca a la *Schehmoneh-Essreh* amig meu, Esra no pod aver-la composta, sents?

—Esra no ha escrit la *Schehmoneh*!—va cridar en Pintschew tent un salt.—Escolta, oh poble, i para l'orella!

El poble, pel moment, no estava representat més que per en Kauniz Blauweisz, l'ostaler, que s'estava encare encastat en l'angul de la porta i escoltava am totes les seves orelles. Va esser prou amable, no obstant, per accedir a la requesta d'en Pintschew. Es va retirar més profundament en l'ombra, i va retenir l'alè, la boca oberta.

—Esra no ha compost la *Schehmoneh*,—va continuar en Mintschew.—Com pod aver-la escrit? La *Schehmoneh* diu: «Restabliu l'ús dels sacrificis dins dels vostros temples». Are, com que varen esser els primers jueus tornats del captiveri de Babilonia els qui reconstruiren l'altar de Jerusalem i restabliren l'ús dels sacrificis l'any 3391, Esra, que no va venir fins l'any 3443, per consegüent vintidós anys més tard, Esra no ha pogut prescriure ni les pregaries ni els sacrificis.

Aquí en Blauweisz va moure el cap per diferents cops, murmurant:

—Quin cap, Déu meu!

—I amb això,—va concloure en Mintschew,—el *Talmud*, aquêt meteix *Talmud* que jo passo per no coneix, afirma en el *Tractat Barachol*, que tu coneixes tant bé, que les «divuit paraules de benedicció» daten de la destrucció del segon temple i han estat escrites pel rabí Simó Hamaliel.

En aquêt moment, de l'interior, algú va cridar an en Kauniz Blauweisz, que va tornar a entrar tot esfereït a la sala de ba!! I com en Markus Jolles, el mercader, fou el primer convidat qu'ell va trobar, es va penjar del seu braç i li va demanar:

—Permor de Déu! Qui és l'ome qu'es disputa afora amb el vostro gendre? An el desgraciat Pintschew me l'esquilen com un moltó!

—Hè! ¿Qui pod ser,—respongué agrement en Jolles, que durant aquell moment es comparava ell meteix, interiorment, a un moltó en mans de l'esquilador,—qui pod ser sinó en Mintschew? De dés qu'ells són al món, aquèts dos sers no han cessat pas de disputar!

L'orquestra avia parat. Els invitats s'allunyaven a poc a poc. En Pintschew i en Mintschew continuaven la llur discussió, sense saludar a dingú.

Blauweisz va sortir de la casa. S'avia posat la seva alta barretina de martra. Are tenia el tipo de l'aristocrata jueu. Derrera d'ell anava una xicota guapa, acalorada pel ball i tota embolicada en un mocador vermell. Ella es va deturar a la porta, fixant els seus grossos ulls en l'ombra, com si cerqués algú.

Al meteix moment va retentir la veu d'en Pintschew.

—És provat,—cridava,—qu'els jueus, després de la destrucció de llur temple, tenien reunions publiques,

—És veritat,—responia en Mintschew;—però no es reunien per resar: es reunien per discutir, per llegir i explicar la llei mosaica i les profecies. Altrament, aquèts llocs, els jueus no els nomenaven pas cases d'oració, sinó *ben kakanessech* (llog de reunió), un nom que correspon al mot greg *synagoga*. Avui, els israelites, nomenen aquèts llocs *escoles*, lo qu'indica prou qu'un om hi ve per instruir-s'hi, i no pas per resar-hi.

·SACHER MASOCH

(Acabarà)

